

31997L0081

L 14/9

EUROOPA ÜHENDUSTE TEATAJA

20.1.1998

NÕUKOGU DIREKTIIV 97/81/EÜ,

15. detsember 1997,

Euroopa Tööandjate Föderatsiooni, Euroopa Riigiosalusega Ettevõtete Keskuse ja Euroopa Ametiühingute Konföderatsiooni poolt sõlmitud osalist tööaega käsitleva raamkokkuleppe kohta

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Ühenduse asutamislepingule lisatud sotsiaalpoliitikat käsitleva protokoll (nr 14) lisana esitatud kokkulepet sotsiaalpoliitika kohta ja eriti selle artikli 4 lõiget 2,

võttes arvesse komisjoni ettepanekut

ning arvestades, et:

- (1) liikmesriigid, välja arvatud Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriik (edaspidi "liikmesriigid"), soovides edasi liikuda 1989. aastal sotsiaalhartaga sätestatud teel, on Euroopa Ühenduse asutamislepingule lisatud sotsiaalpoliitikat käsitleva protokoll alusel sõlminud kokkuleppe sotsiaalpoliitika kohta;
- (2) vastavalt sotsiaalpoliitika kohta sõlmitud kokkuleppe artikli 4 lõikele 2 võivad tööturu osapooled ühiselt taotleda, et ühenduse tasandil sõlmitud kokkuleppeid rakendataks nõukogu otsusega komisjoni ettepaneku põhjal;
- (3) ühenduse töötajate sotsiaalsete põhiõiguste harta näeb muu hulgas ette, et "siseturu väljakujundamine peab viima Euroopa Ühenduse töötajate elu- ja töötingimuste parandamisele. Niikaugele jõutakse, ühtlustades nimetatud tingimuste parandamist eelkõige seoses muude töösuhtevormidega kui määramata ajaks sõlmitud töölepingud, nagu tähtajalised töölepingud, osalise tööajaga töötamine, ajutine töö ja hooajatöö";
- (4) nõukogu ei ole veel teinud otsust seoses konkurentsi kahjustamisega teatavaid töösuhteid käsitleva direktiivi kohta esitatud ettepaneku ⁽¹⁾ suhtes, nagu see on muudetud, ⁽²⁾ ega ka teatavate töösuhete puhul töötingimusi käsitleva direktiivi kohta esitatud ettepaneku ⁽³⁾ suhtes;
- (5) Euroopa Ülemkogu Esseni istungjärgu otsustes rõhutati vajadust võtta meetmeid, et edendada tööhõivet ning naiste ja meeste võrdseid võimalusi, samuti nõuti meetmeid kasvu

tööhõivet intensiivistava mõju suurendamiseks eelkõige paindlikuma töökorralduse kaudu viisil, mis vastaks nii töötajate soovidele kui ka konkurentsiooetele;

- (6) vastavalt sotsiaalpoliitikat käsitleva kokkuleppe artikli 3 lõikele 2 on komisjon konsulteerinud tööturu osapooltega ühenduse võimaliku tegevussuuna üle seoses paindliku tööaja ja tööga kindlustatusega;
- (7) komisjon, võttes pärast sellist konsulteerimist arvesse, et ühenduse tegevus on soovitatav, konsulteeris kooskõlas nimetatud kokkuleppe artikli 3 lõikega 3 veel kord ühenduse tasandi tööturu osapooltega kavandatud ettepaneku sisu üle;
- (8) tööandjate ja töövõtjate üldorganisatsioonid — Euroopa Tööandjate Föderatsioon (UNICE), Euroopa Riigiosalusega Ettevõtete Keskus (CEEP) ja Euroopa Ametiühingute Konföderatsioon (ETUC) — teatasid oma 19. juuni 1996. aasta ühises kirjas komisjonile soovist algatada sotsiaalpoliitikat käsitleva kokkuleppe artiklis 4 ettenähtud menetlus; nad palusid komisjonilt 12. märtsi 1997. aasta ühises kirjas kolm kuud lisaaga; komisjon nõustus nimetatud taotlusega;
- (9) nimetatud tööandjate ja töövõtjate üldorganisatsioonid sõlmisid 6. juunil 1997 osalist tööaega käsitleva raamkokkuleppe ning on esitanud komisjonile ühise taotluse rakendada kooskõlas nimetatud kokkuleppe artikli 4 lõikega 2 käesolev raamkokkuleppe nõukogu otsusega komisjoni ettepaneku põhjal;
- (10) nõukogu palus oma 6. detsembri 1994. aasta resolutsioonis — resolutsioon Euroopa Ühenduse sotsiaalpoliitika väljavaadete kohta: panus ühenduse majanduslikku ja sotsiaalsesse lähenemisse ⁽⁴⁾ — kasutada tööturu osapooltel võimalust sõlmida kokkuleppeid, sest üldjuhul on nemad sotsiaalsele tegelikkusele ja sotsiaalsetele probleemidele lähemal;
- (11) allakirjutanud osalised soovisid sõlmida osalist tööaega käsitleva raamkokkuleppe, määrates kindlaks selle üldised põhimõtted ja miinimumnõuded; nad näitasid tahet luua üldine raamistik, mille abil kõrvaldatakse osalise tööajaga

⁽¹⁾ EÜT C 224, 8.9.1990, lk 6.

⁽²⁾ EÜT C 305, 5.12.1990, lk 8.

⁽³⁾ EÜT C 224, 8.9.1990, lk 4.

⁽⁴⁾ EÜT C 368, 23.12.1994, lk 6.

- töötajate diskrimineerimine ning arendatakse osalise tööajaga töötajate võimalusi sellisel alusel, mis oleks vastuvõetav nii tööandjatele kui ka töötajatele;
- (12) tööturu osapooled soovisid pöörata erilist tähelepanu osalise tööajaga töötamisele, osutades samal ajal, et nende eesmärk on võtta arvesse vajadust samasuguste kokkulepete järele ka muude paindlike töövormide suhtes;
- (13) Euroopa Ülemkogu Amsterdami istungjärgu otsustes terivitasid Euroopa Ühenduse riigipead ja valitsusjuhid tööturu osapoolte vahel sõlmitud osalist tööaega käsitlevat kokkulepet;
- (14) käesoleva raamkokkuleppe rakendamiseks sobib direktiiv asutamislepingu artiklis 189 määratletud tähenduses; see on saavutatava tulemuse seisukohalt siduv liikmesriikidele, kuid jätab vormi ja meetodite valiku riigi ametiasutustele;
- (15) asutamislepingu artiklis 3b sätestatud subsidiaarsus- ja proportsionaalsuspõhimõtte kohaselt ei suuda liikmesriigid täielikult saavutada käesoleva direktiivi eesmärke ning seetõttu võib neid paremini saavutada ühenduse tasandil; käesolev direktiiv ei reguleeri rohkem, kui on vaja nimetatud eesmärkide saavutamiseks;
- (16) raamkokkuleppes kasutatud, kuid selles eriomaselt määratlemata mõistete puhul jätab käesolev direktiiv nagu teisedki sotsiaalpoliitikat käsitlevad direktiivid liikmesriikide ülesandeks määratleda nimetatud mõisteid siseriikliku õiguse ja tavade kohaselt, tingimusel et need määratlused ei ole vastuolus raamkokkuleppe sisuga;
- (17) kooskõlas oma 14. detsembri 1993. aasta teatisega sotsiaalpoliitikat käsitleva protokolliga (nr 14) kohaldamise kohta ning 18. septembri 1996. aasta teatisega sotsiaalküsimustealaste läbirääkimiste arengu kohta ühenduse tasandil on komisjon välja töötanud direktiivi kohta ettepaneku, võttes arvesse allakirjutanud osaliste esindatust ja raamkokkuleppe iga klausli seaduslikkust;
- (18) komisjon on koostanud oma ettepaneku direktiivi kohta vastavalt sotsiaalpoliitikat käsitleva kokkuleppe artikli 2 lõikele 2, mis näeb ette, et sotsiaalpoliitika valdkonna direktiivides "välditakse haldus-, finants- ja õiguslike piirangute kehtestamist viisil, mis pärsiks väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete loomist ja arengut";
- (19) kooskõlas oma 14. detsembri 1993. aasta teatisega sotsiaalpoliitikat käsitleva protokolliga (nr 14) kohaldamise kohta on komisjon teatanud sellest Euroopa Parlamendile, saates talle oma direktiivi kohta tehtud ettepaneku teksti, milles sisaldub raamkokkuleppe;
- (20) komisjon on teatanud sellest ka majandus- ja sotsiaalkomiteele;
- (21) raamkokkuleppe klausli 6 punkt 1 näeb ette, et liikmesriigid ja tööturu osapooled võivad säilitada või kehtestada soodsamaid sätteid;
- (22) raamkokkuleppe klausli 6 punkt 2 näeb ette, et käesoleva direktiivi rakendamisega ei või põhjendada liikmesriigis valitseva olukorra halvenemist;
- (23) ühenduse töötajate sotsiaalsete põhiõiguste harta tunnustab igasuguse diskrimineerimise, eelkõige soo, nahavärvuse, rassi, vaadete ja veendumuste tõttu diskrimineerimise vastu võitlemise tähtsust;
- (24) Euroopa Liidu asutamislepingu artikli F lõige 2 deklareerib, et liit austab põhiõigusi kui ühenduse õiguse üldpõhimõtteid, nagu need on tagatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga, ning nagu need tulenevad liikmesriikidele ühesugustest riigiõiguslikest tavadest;
- (25) liikmesriigid võivad käesoleva direktiivi rakendamise usaldada tööturu osapooltele nende ühise taotluse alusel, tingimusel et liikmesriigid võtavad kõik vajalikud meetmed, et igal ajal tagada käesoleva direktiiviga nõutud tulemused;
- (26) raamkokkuleppe rakendamine aitab kaasa sotsiaalpoliitika kohta sõlmitud kokkuleppe artiklis 1 nimetatud eesmärkide saavutamisele,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

Artikkel 1

Käesoleva direktiivi eesmärk on rakendada selle juurde lisatud tööandjate ja töövõtjate üldorganisatsioonide (UNICE, CEEP ja ETUC) vahel 6. juunil 1997. aastal sõlmitud osalist tööaega käsitlevat raamkokkuleppe.

Artikkel 2

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt 20. jaanuaril 2000 või tagavad hiljemalt selleks kuupäevaks, et tööturu osapooled on kokkuleppega kehtestanud vajalikud meetmed; liikmesriigid peavad võtma kõik vajalikud meetmed, mis võimaldaks neil igal ajal tagada käesoleva direktiiviga nõutud tulemused. Nad teatavad sellest viivitamata komisjonile.

Kui on vaja arvesse võtta erilisi raskusi või kollektiivlepinguga rakendamist, võivad liikmesriigid saada maksimaalselt ühe aasta lisaaga.

Nad peavad sellistest asjaoludest viivitamata teatama komisjonile.

Kui liikmesriigid võtavad esimeses alapunktis osutatud meetmeid, lisavad nad nendesse meetmetesse või nende meetmete ametliku avaldamise korral nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.

2. Liikmesriigid edastavad komisjonile käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas nende poolt vastuvõetud või võetavate põhiliste siseriiklike õigusnormide teksti.

Artikkel 3

Käesolev direktiiv jõustub *Euroopa Ühenduste Teatajas* avaldamise päeval.

Artikkel 4

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele.

Brüssel, 15. detsember 1997

Nõukogu nimel

eesistuja

J.-C. JUNCKER

LISA

EUROOPA TÖÖANDJATE FÖDERATSIOON

EUROOPA AMETIÜHINGUTE KONFÖDERATSIOON

EUROOPA RIIGIOSALUSEGA ETTEVÕTETE KESKUS

OSALIST TÖÖAEGA KÄSITLEV RAAMKOKKULEPE**Preambul**

Käesolev raamkokkulepe on osa üleeuroopalisest tööhõivestrategieast. Viimastel aastatel on osalise tööajaga töötamisel olnud oluline mõju tööhõivele. Sel põhjusel on käesolevale kokkuleppele allkirjutanud pööranud esmajärjekorras tähelepanu nimetatud töösuhtevormile. Lepinguosalised kavatsevad võtta arvesse vajadust sõlmida muid paindlikke töösuhtevorme käsitlevaid samasuguseid kokkuleppeid.

Tõdedes liikmesriikide olukorra erinevust ning tunnistades, et teatavates valdkondades ja tegevusaladel on osaline tööaeg töösuhte tunnuseks, sätestab käesolev kokkulepe osalise tööajaga seotud üldpõhimõtted ja miinimumnõuded. See illustreerib tööturu osapoolte tahet kehtestada üldine raamistik osalise tööajaga töötajate diskrimineerimise kõrvaldamiseks ning aidata kaasa osalise tööajaga töötamise võimaluste arendamisele nii tööandjatele kui ka töötajatele vastuvõetaval viisil.

Tõdedes, et riiklik sotsiaalkindlustus on liikmesriikide otsustada, käsitleb käesolev kokkulepe osalise tööajaga töötajate töötingimusi. Mittediskrimineerimise põhimõttega seoses on käesoleva kokkuleppe osalised märkinud Euroopa Ülemkogu 1996. aasta Dublini istungjärgu tööhõivedeklaratsiooni, milles ülemkogu muuseas rõhutab vajadust muuta sotsiaalkindlustussüsteemid tööhõivesõbralikumaks, "arendades sotsiaalkaitsesüsteeme, mis on suutelised kohanema uute töövormidega, ja nähes ette sellise tööga hõivatud isikute asjakohase kaitse". Käesoleva kokkuleppe osaliste arvates tuleks nimetatud deklaratsioon ellu viia.

Euroopa Ametiühingute Konföderatsioon, Euroopa Tööandjate Föderatsioon ja Euroopa Riigiosalusega Ettevõtete Keskus taotlevad, et komisjon esitaks käesoleva raamkokkuleppe nõukogule, et see oma otsusega muudaks nimetatud nõuded kohustuslikuks Euroopa Ühenduse asutamislepingule lisatud sotsiaalpoliitikat käsitleva protokollile (nr 14) lisana esitatud sotsiaalpoliitika kokkuleppe osalisteks olevatele liikmesriikidele.

Oma ettepanekus rakendada käesolev kokkulepe paluvad käesoleva kokkuleppe osalised komisjoni nõuda liikmesriikidelt võtta nõukogu otsuse järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid vastu kahe aasta jooksul alates otsuse vastuvõtmisest või tagada, ⁽¹⁾ et tööturu osapooled kehtestaksid nimetatud tähtaja lõpuks vajalikud meetmed kokkuleppe teel. Kui on vaja arvesse võtta erilisi raskusi või kollektiivlepinguga rakendamist, võivad liikmesriigid selle sätte järgimiseks saada maksimaalselt ühe aasta lisaega.

Ilma et see piiraks siseriiklike kohtute või Euroopa Kohtu osatähtsust, nõuavad käesoleva kokkuleppe osalised, et komisjon suunaks käesoleva kokkuleppe Euroopa tasandil tõlgendamisega seotud küsimused esmajärjekorras neile arvamuse avaldamiseks.

Üldkaalutlused

1. Võttes arvesse Euroopa Ühenduse asutamislepingule lisatud sotsiaalpoliitikat käsitlevale protokollile (nr 14) lisatud kokkulepet sotsiaalpoliitika kohta, eelkõige selle artikli 3 lõiget 4 ja artikli 4 lõiget 2, ning arvestades, et:
 2. sotsiaalpoliitikat käsitleva kokkuleppe artikli 4 lõige 2 näeb ette, et ühenduse tasandil sõlmitud kokkulepped rakendatakse allkirjutanud osaliste ühisel taotlusel komisjoni ettepanekul tehtud nõukogu otsuse põhjal;
 3. oma teises konsulteerimisdokumendis tööaja paindlikkuse ja töötajate kindlustatuse kohta teatas komisjon oma kavatsusest teha ettepanek õiguslikult siduva ühenduse meetme kohta;

⁽¹⁾ Euroopa Ühenduse asutamislepingu sotsiaalpoliitika kokkuleppe artikli 2 lõikes 4 määratletud tähenduses.

4. Euroopa Ülemkogu Esseni istungjärgu otsustes rõhutati vajadust tööhõivet ning naiste ja meeste võrdsed võimalusi edendavate meetmete järele, samuti nõuti meetmeid, et "suurendada kasvu tööhõivet intensiivistavat mõju eelkõige paindlikuma töökorralduse kaudu viisil, mis vastaks nii töötajate soovidele kui ka konkurentsinõuetele";
5. käesoleva kokkuleppe osalised peavad tähtsaks meetmeid, mis lihtsustavad meeste ja naiste pääsemist osalisele tööajale, et valmistuda pensionileminekuks, sobitada kutsetööd ja perekonnaelu ning kasutada oma oskuste ja edutamislavaadete parandamiseks õppimis- ja koolitusvõimalusi tööandjate ja töötajate vastastikuseks kasuks ning ettevõtte arengut toetaval viisil;
6. selleks et võtta arvesse iga liikmesriigi olukorda, jätab käesolev kokkulepe nimetatud üldpõhimõtete, miinimumnõuete ja sätete kohaldamise korraldamise liikmesriikidele ja tööturu osapooltele;
7. käesolev kokkulepe võtab arvesse vajadust edendada sotsiaalpoliitika nõudmisi, et tugevdada ühenduse majanduse konkurentsivõimet ning hoiduda haldus-, finants- või õiguslike piirangute kehtestamisest viisil, mis takistaks väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete loomist ja arengut;
8. tööturu osapooltel on kõige rohkem eeldusi leida nii tööandjate kui ka töötajate vajadustele vastavaid lahendusi ning seetõttu tuleb neile anda eriline osa käesoleva kokkuleppe rakendamisel ja kohaldamisel,

ON ALLAKIRJUTANUD LEPPINUD KOKKU JÄRGMISES:

Klausel 1: Eesmärk

Käesoleva raamkokkuleppe eesmärk on:

- a) kõrvaldada osalise tööajaga töötajate diskrimineerimine ja parandada osalise tööajaga töötamise kvaliteeti;
- b) soodustada osalise tööajaga töö arendamist vabatahtlikkuse alusel ja aidata kaasa paindlikule tööaja korraldusele tööandjate ja töötajate vajadusi arvesse võtval viisil.

Klausel 2: Reguleerimisala

1. Käesolevat kokkulepet kohaldatakse osalise tööajaga töötajate suhtes, kellel on liikmesriigi kehtiva seaduse, kollektiivlepingu või tava kohaselt määratletud tööleping või -suhe.
2. Liikmesriigid võivad pärast konsulteerimist tööturu osapooltega siseriiklike seaduste, kollektiivlepingute või tavade kohaselt ja/või asjakohase tasandi tööturu osapooled siseriiklike tööturu osapoolte vaheliste suhete tava kohaselt jätta käesoleva kokkuleppe reguleerimisalast täielikult või osaliselt välja juhutööd tegevad osalise tööajaga töötajad. Sellised piirangud tuleks regulaarselt üle vaadata, et kindlaks teha, kas objektiivsed põhjused nende kehtestamiseks on püsivad.

Klausel 3: Mõisted

Käesolevas kokkuleppes kasutatakse järgmisi mõisteid:

1. *osalise tööajaga töötaja* – töötaja, kelle nädala alusel või ühe aasta pikkuse tööperioodi keskmisena arvatud normaaltööaeg on lühem kui võrreldava täistööajaga töötaja normaaltööaeg;
2. *võrreldav täistööajaga töötaja* – samas ettevõttes täistööajaga töötaja, kellel on sama liiki tööleping või töösuhe, kes teeb sama või samalaadset tööd; seejuures pööratakse tähelepanu sellistele kaalutlustele nagu ettevõttes töötatud aeg ja kvalifikatsioon/oskused.

Kui samas ettevõttes ei ole võrreldavat täistööajaga töötajat, siis tuleb võrrelda kohaldatava kollektiivlepingu alusel või kui kohaldatav kollektiivleping puudub, siis kooskõlas siseriikliku seaduse, kollektiivlepingute või tavade-ga.

Klausel 4: Mittediskrimineerimise põhimõte

1. Osalise tööajaga töötajate suhtes ei või ainult osalise tööaja tõttu rakendada vähem soodsamaid töötingimusi, kui on võrreldavatel täistööajaga töötajatel, kui erinevat kohtlemist ei õigusta objektiivsed põhjused.
2. Asjakohasel juhul kohaldatakse *pro rata temporis* põhimõtet.

3. Käesoleva klausli kohaldamise korra määravad liikmesriigid ja/või tööturu osapooled, võttes arvesse Euroopa õigusakte, siseriiklike seadusi, kollektiivlepinguid ja tavasid.
4. Pärast konsulteerimist tööturu osapooltega kooskõlas siseriiklike seaduste, kollektiivlepingute või tavade või liikmesriigid ja/või tööturu osapooled seada objektiivsetel põhjustel asjakohasel juhul eriliste töötingimuste saamise eelduseks tööstaaži, töötatava aja või töötasuga seotud tingimused. Osalise tööajaga töötajate eriliste töötingimuste saamise kriteeriumid tuleks regulaarselt läbi vaadata, võttes arvesse klausli 4 punktis 1 väljendatud mittediskrimineerimise põhimõtet.

Klausel 5: Osalise tööajaga töötamise võimalused

1. Käesoleva kokkuleppe klausli 1 ning osalise tööajaga ja täistööajaga töötajate vahelise mittediskrimineerimise põhimõtte kohaselt:
 - a) peaksid liikmesriigid pärast konsulteerimist tööturu osapooltega vastavalt siseriiklikule seadusele ja tavale identifitseerima ja üle vaatama õiguslikku ja halduslikku laadi takistused, mis võivad piirata osalise tööajaga töötamise võimalusi, ning vajaduse korral need kõrvaldama;
 - b) peaksid tööturu osapooled oma pädevusalal tegutsedes ning kollektiivlepingutes sätestatud korra kohaselt identifitseerima ja üle vaatama takistused, mis võivad piirata osalise tööajaga töötamise võimalusi, ning vajaduse korral need kõrvaldama.
2. Töötaja keeldumine üleminekust täistööajaga töölt osalisele tööajale või vastupidi ei tohiks iseenesest olla mõjuv põhjus töösuhte lõpetamiseks, ilma et see piiraks töösuhte lõpetamist vastavalt siseriiklikule seadusele, kollektiivlepingule või tavale muudel põhjustel, mis võivad tuleneda asjaspepuutuva ettevõtte tootmisnõuetest.
3. Tööandjad peaksid niipalju kui võimalik võtma arvesse:
 - a) töötajate taotlusi minna täistööajalt üle osalisele tööajale, kui see on ettevõttes võimalik;
 - b) töötajate taotlusi minna osaliselt tööajalt üle täistööajale või pikendada nende tööaega, kui selline võimalus tekib;
 - c) õigeaegset teatamist ettevõttes olevate osalise tööajaga ja täistööajaga töötamise ülesannete kohta, selleks et hõlbustada üleminekut täistööajalt osalisele tööajale või vastupidi;
 - d) meetmeid osalise tööajaga töötamise lihtsustamiseks ettevõtte kõigil tasanditel, kaasa arvatud kutseoskust nõudvad ja juhtimisülesanded, ning võimaluse korral osalise tööajaga töötajate kutsealase väljaõppe saamist lihtsustavaid meetmeid, et suurendada edutamise võimalusi ja kutsealast mobiilsust;
 - e) olemasolevate töötajate esindusorganite asjakohast teavitamist osalise tööajaga töötamisest ettevõttes.

Klausel 6: Rakendussätted

1. Liikmesriigid ja/või tööturu osapooled võivad säilitada või kehtestada soodsamaid sätteid, kui on käesolevas kokkuleppes.
2. Käesoleva kokkuleppe sätete rakendamine ei ole piisav alus alandada töötajate üldist kaitsetaset käesoleva kokkuleppe valdkonnas. See ei piira liikmesriikide ja/või tööturu osapoolte õigust töötada välja teistsuguseid õiguse- ja haldusnorme või lepingutingimusi vastavalt muutuvatele asjaoludele ning ei piira klausli 5 punktis 1 kohaldamist, kui on järgitud klausli 4 punktis 1 väljendatud mittediskrimineerimise põhimõtet.
3. Käesolev kokkulepe ei piira tööturu osapoolte õigust sõlmida asjakohasel tasandil, sealhulgas Euroopa tasandil kokkuleppeid käesoleva kokkuleppe kohandamiseks ja/või täiendamiseks, selleks et võtta arvesse kõnealuste tööturu osapoolte erivajadusi.
4. Käesolev kokkulepe ei piira ühenduse erisätete ning eelkõige meeste ja naiste võrdset kohtlemist ja võrdseid võimalusi käsitlevate sätete kohaldamist.
5. Käesoleva kokkuleppe kohaldamisel tekkivaid vaidlusi ja kaebusi välditakse ja lahendatakse kooskõlas siseriikliku seaduse, kollektiivlepingu ja tavaga.
6. Allakirjutanud vaatavad käesoleva kokkuleppe uuesti läbi viis aastat pärast nõukogu otsuse vastuvõtmist, kui seda nõuab üks käesoleva kokkuleppe osalistest.